

E-kirjastojen lisenssi- ja palvelumallit

Kristiina Markkula

Tommi Rissanen

Sisältö

1. Työn tavoitteet
2. E-kirjojen lisenssien selvitys
 - Nykyiset lisenssit
 - Haastattelujen tulokset
 - Hybridimalli
 - Työpajan tulokset
3. Seuraavat askeleet lisenssimallien osalta
4. Palvelumalliselvitys
5. Palvelumallityön johtopäätökset

Työn päätavoitteet

- Laatia digitaalisen median palvelukonsepti yleisille kirjastoille sisältäen palvelukonseptien tuotanto- ja toimintamallien kuvauksen, vertailun ja suositukset
- Selvittää sidosryhmien (kustantajat, tekijöiden edustajat, palveluketjun toimijat) näkemyksiä nykyisistä lisenssimalleista ja antaa suuntaviivat/eväät lisenssimallien/valikoiman kehittämiseksi

Alatavoitteet

- Digimediaekosysteemin toimijoiden määrittely ja arvonmuodostuksen kuvaus
- Digimediaekosysteemin toimijoiden näkökulmien ja tarpeiden määrittely
- Sitouttaa digitaalisten kulttuurisisältöjen sidosryhmät palvelukonseptin kehitystyöhön.

Nykyiset lisenssimallit

- Lisenssimalleja hallinnoivat kirjastoille e-kirjoja toimittavat palvelutarjoajat, jotka myyvät e-kirjoja kirjastojen käyttöön
- Nämä toimijat ylläpitävät e-kirjavalikoimaa, jonka kustantajat ovat antaneet kirjastomyyntiin
- Kaikki julkaistavat e-kirjat eivät ole tällä hetkellä kirjastomyynnissä
 - Syinä mm. käänöskirjallisuuden osalta sopimuksissa olevat rajoittavat tekijät, kirjailijoiden ja kustantajien välisissä sopimuksissa olevat rajoitukset, kustantajien omat rajoittavat päätökset

Palvelutarjoajat

- Hallinnoivat lisenssimalleja ja kirjastoihin tarjolla olevia kirjoja
- Myös lukualusta/sovellus lukijoiden käyttöön
- Palvelutarjoajat: suomalainen Ellibs, ruotsalainen Axiell sekä USA:lainen Overdrive.
- Näistä käytetyin on Ellibs
- Axiellin kautta tulee lähinnä ruotsinkielinen kirjallisuus ja Overdriven kautta englanninkielinen kirjallisuus.
- Lisenssimallit 1 ja 3 lähinnä Ellibsin käytössä
- Malli 5 (pay per view/loan) Axiellin käytössä, Axiellilla myös malli 2
- Overdrivella on käytössä useita malleja, suosituin on yhden yhtäaikaisen käyttäjän vuosilisenssi (lisanssimalli 1)

Asiantuntijahaastattelut

- Haastatteluissa oli edustettuna kirjailijaliitot, kustantajat ja palveluketjun tekninen toimija
- Yhteensä haastateltiin 13 organisaatiota ja 20 henkilöä
- Aiheina nykyiset lisenssit ja palvelumalli sekä kehityskohteet

Lisenssimallihaastattelun kysymykset

1. Mitä mieltä olette nykyisin käytettävissä olevista malleista, kustakin erikseen?
2. Kuinka hyvin tunnette nykyisin käytössä olevat lisenssimallit?
3. Mitä hyvää niissä on?
4. Mitä haasteita niissä on?
5. Mitä kehityskohteita näette niissä?
6. Miten lisenssimallien kehitystä pitäisi koordinoida?

Nykyiset mallit ovat yleisesti ottaen toimineet hyvin

Lisenssimallien haasteet

- Mallien tulkinta koetaan haasteelliseksi
- Kaikkien haastateltavien mielestä malleja on liikaa, useimpien mielestä 1-2 mallia riittäisi
 - Helpottaisi valintaa sekä viestintää kirjailijoihin päin
- Vuosi- ja käyttörajoitusten kautta tulee useita hintavariaatioita, vaikeus neuvotella ja päättää oikeasta mallista
- Useimmat mallit eivät ole kuluttajaystävällisiä digiaikana

Malli 1, yhden käyttäjän vuosilisenssi

- Vuosilisenssi, voimassaolo 1 vuosi
- Yhtäaikaisten lainausten määrä rajoitettu 1/lisenssi
- Kokonaislainausmäärää ei rajattu

- Kommentit mallista
 - Mallia pidettiin yleisimmin hyvänä mallina
 - Selvin malli, pohjana painetun kirjan malli
 - Helppo viestiä eteenpäin
 - Korvaus on selkeä
 - Rajoitettu määräaika (1 vuosi)
 - Haasteena, että kirjaa voidaan käyttää rajaton määrä vuoden sisällä, korvaus saattaa jäädä todellista käyttöä pienemmäksi

Malli 2, vuosilisenssi, kokonaislainausmäärä rajattu

- Vuosilisenssi, voimassaolo 1 vuosi
- Yhtäaikaisten lainausten määrä rajoitettu 1/lisenssi
- Kokonaislainausmäärä rajattu (esim. 10 lainaa/vuosi)

- Kommentit mallista
 - Malli koettiin selkeäksi kuten malli 1
 - Kokonaiskäyttö määritelty etukäteen

Malli 3, kappalelisenssi

- Kappalelisenssi
- Vuosilisenssi
- Yhtäaikaisten lainausten määrä ei rajattu
- Kokonaislainausmäärä x kpl (esim. 100 lainaa/vuosi)

- Kommentit mallista
 - Kiinnostava ja looginen malli
 - Joka lainauksella hinta, joka on ennakoitavissa, samoin lainausten määrä

Malli 4, yhtäaikaiset lainaukset määritely

- Voimassaolo sovittu (esim, 0,5 v/1 v/x kk)
- Yhtäaikaisten lainausten määrä sovittu (esim. 20 lainaa)
- Kokonaislainausmäärää ei rajattu

- Kommentit mallista
 - Nähdään soveltuvan paremmin ammattikirjallisuuteen, oppikirjoihin ja tutkimusaineistoon
 - Yleisesti aikarajoitus koettiin hyväksi, mutta ei aina

Malli 5, pay per view/loan (1)

- Voimassaolo ei rajattu
- Yhtäaikaisten lainausten määrä ei rajattu
- Korvaus käytön mukaan
- Kokonaislainausmäärä ei rajattu
- Asiakaskohtainen rajaus mahdollinen (esim. 3 kirjaa/kk)

Malli 5, pay per view/loan (2)

- Kommentit mallista
 - Osa haastatelluista näkee mallin parhaaksi malliksi
 - Toimii lukuaikapalveluissa eri versioina, tuttu sitä kautta
 - Kuluttajan näkökulmasta vastaa digiajan vaatimukseen
 - Kirjailijan kannalta paras malli, jos korvaus on riittävä
 - Koetaan osittain ongelmalliseksi, koska käyttöä ei ole rajattu
 - Korvaus jokaisesta käyttökerrasta pitäisi olla ”riittävä”
 - Nähdään soveltuvan paremmin ammattikirjallisuuteen, oppikirjoihin ja tutkimusaineistoon (muutama kommentti)
 - Saattaa olla haasteellinen kaupallisen markkinan näkökulmasta, jos ei ole rajoituksia
 - Kirjastojen budjetin näkökulmasta haasteellinen, voidaanko esim. rajoittaa lukijoiden kirjamäärää/kk

Yleisiä kommentteja

- Jos malleja on liian monta, koetaan hankalaksi niiden hallinnointi ja valinta tarjolla olevan kirjavalikoiman lisäksi.
 - Jo pelkästään kirjastoille tarjottavan valikoiman ylläpito saattaa olla haastavaa koska kaikkia (e-)kirjoja ei voi laittaa kirjastojakeluun.
- Hinnoittelua ei käsitellä selvityksessä, mutta esille tuli huoli siitä, miten kirjastolisenssi suhtautuu muihin kirjasta saataviin tuottoihin
- Eri alustatarjoajilla/toimijoilla on erilaiset lisenssimallit ja tämä vaikeuttaa myös valintaa, varsinkin jos kirja tarjolla useaa kautta
- Jos yksi taho on ostajana, lisenssimallit pitää muokata ja hinnoitella niin että ne ovat kustantajien kannalta järkeviä ja kestäviä
- Kuntien yhteisen e-kirjaston rahoitus puhuttaa ja huolestuttaa
- Kirjastojen rahoitus on kuntien vastuulla, miten hoidetaan yhteinen e-kirjasto?

Kehityskohteita

- Lisenssimallien/valikoiman kehittäminen, lisenssimallien karsiminen
- Digitaalisen maailman vaatimukseen vastaaminen lisenssien kehitystyössä
- Tilastoinnin kehittäminen
 - Uuden EU-direktiivin vaikutus
- Lisenssimallivalikoiman tavoitteena tulisi olla tasapainoinen kokonaisuus, jossa arvoverkossa palvelukokonaisuuteen lisäarvoa tuovat tahot saavat kaikki oikeudenmukaisen osuuden arvosta.
- Kuntien yhteisen e-kirjaston lisenssimallivalikoiman tulee huomioida ainakin seuraavat seikat
 - Uusien kirjojen kysyntäpiikki on huomioitava ja kirjojen alkuvaiheen kaupallinen hyödyntäminen on taattava
 - Kuluttajien tarjonta e-kirjojen osalta pitäisi olla mahdollisimman samanlainen riippumatta asuinkunnasta
 - Kuntien erilainen taloudellinen ja demografinen tilanne on huomioitava lisenssimallin aikaansaamissa kustannuksissa
 - e-kirjojen tarjoaminen kirjastojen valikoimiin on oltava kustantajille taloudellisesti perusteltua
 - e-kirjojen löytäminen, lataaminen ja lukeminen on oltava niin helppoa, että se on mahdollista kaikille

Kehitystyön koordinointi

- Mukana palveluketjun toimijat
 - Kirjasto
 - Kustantajat, Suomen Kustannusyhdistys
 - Kirjailijat kirjailijaliittojen kautta
 - Palveluketjun tekniset toimijat
- Kehitystyössä huomioitava mm. kilpailulainsäädännön vaikutukset

Kirjastojen toivottiin lobbaavan e-kirjojen lainauskorvauksen puolesta

Hybridimalli (Tanska, eReolen)

Mallissa on kolme erilaista lisenssitasoja:

1. Rajoitettu yhtäaikaisten käyttäjien lisenssi
 - Uudet kirjat
 - Kustantaja voi valita, kuinka kauan kirja tässä mallissa
 - Tyypillisesti 6 kk
2. Pay-per-loan –lisenssi
 - Kirjat vapaasti lainattavissa kiinteään hintaan
 - Kirjaostot voivat rajoittaa käyttäjän lainauksia hallitakseen kustannuksia
3. Kiinteällä hinnalla ostetut kokoelmat
 - Kirjat kiinteällä vuosimaksulla
 - Voidaan lainata vapaasti ilman erillistä maksua
 - Selvästi määriteltävissä oleva kokonaisuus kustantajan valikoimasta

Mallia voitaisiin käyttää pohjana uuden malli testaamiseksi

Lisenssityöpaja, tulokset

19 osallistujaa

- 5 kirjastojen edustajaa
- 10 kustantajien ja jakelijoiden edustajaa
- 4 kirjailijoiden edustajaa

Neljä työpajan aihetta

1. Tilastotiedon tarpeet tulevaisuudessa
2. Toimijaverkon yhteistyön edistäminen lisenssimallityössä
3. Toimijaverkon yhteistyön edistäminen lisenssimallityössä
4. Hybridilisenssimallin hyvät puolet ja haasteet

Lisenssimallit

- Lisenssit ensiarvoisen tärkeitä kokonaisuuden kannalta
- Kuntien yhtiesen e-kirjaston lisenssimallit valittava yhdessä toimijoiden kanssa, jonka pohjalta
 - Kustantaja: päättää käyttämänsä lisenssimallin/mallit ja tulouttaa kirjailijoille
 - Kirjasto: valitsee teoksen käytettävistä olevista lisenssimalleista (jos on useita) oikean/sopivan
 - Palveluketjun tekninen toimija: toteuttaa lisenssin hallinnoinnin
- Mahdollisten uusista malleista sopiminen/testaaminen
 - Hybridilisenssimalli

Taloudellinen tasapaino, kysymyksiä

- Kokonaisuuden rahoitus
- E-aineistojen hankinta kuntien yhteisessä e-kirjastossa (vastuu, rahoitus)
- Lisenssimallit
 - Standardointi
 - Eri mallien käyttömahdollisuudet kirjastojen koon mukaan?
- Printin ja digin tasapaino hankinnoissa tulevaisuudessa
- Hankintalainsäädännön vaikutukset
- Kilpailulainsäädännön rajoitusten huomioiminen

Tilastotiedon tarpeet

- Tällä hetkellä ei ole riittävästi tilastotietoa tai se on vaikeasti saatavilla
- Tarpeet tarkennettava, alustavia tarpeita:
 - Ajantasainen tieto
 - Tietojen hallinnointi (kustantajakäyttöliittymä?)
 - Lainaustieto (kuinka monta kertaa kirjaa lainattu valitulla lisenssillä)
 - Käyttäjistä tietoa
 - Alueellinen käyttötieto
 - Tietojen yhdistely

Yhteenveto lisenssimallien kehittämisestä

1. Testataan/simuloidaan hybridilisenssiä
2. Säilytetään toistaiseksi käytetyin lisenssimalli (vuosilisenssi, 1 käyttäjä kerrallaan, eri kokonaislainsuunnan rajoitusta)
3. Pay per view –malli säilytetään toistaiseksi palvelemaan pienempiä kirjastoja
4. Kehitetään tilastointia.

Toimenpiteistä sovitaan yhteistyössä kustantajien kanssa.

Toimenpide-ehdotukset, yhteenveto

1. Yhteistyön kehittäminen konkreettisten aiheiden kautta

- Tilastotietotarpeiden tarkentaminen
- Hybridilisenssin testausmahdollisuuksien selvittäminen ja testaus
- Lisenssimallien ”standardointi” yhteistyössä
- Edelliset toteutettavissa selvitystyön aikana (täydentäminen varsinaisen hankkeen alussa tarvittaessa)

2. Yhteistyötä varten toimenpidekohtaiset työryhmät ja/tai työryhmä/ohjausryhmä

- Ryhmä koottaisiin tarvittavista toimijoista aiheen mukaan

3. Taloudellinen tasapaino toteutuu useiden asioiden yhdistelmällä

- Avainasemassa lisenssimallit ja kansallisen e-kirjaston rahoitusmalli
- Kirjastoissa kustannusten ennakoitavuus, investointien tasaisuus

PALVELUMALLI

Palvelumallityön lähtökohdat

Tavoitteena on ollut tarvittavan ekosysteemin toimintaedellytysten kattava **selvitys**

Palvelumalli ottaa kantaa ratkaisun tuotanto-, organisointi- ja rahoitusmalliin

Lopputuloksena kuvaus mallista ja työvaiheet yhteiseen palvelumalliin pääsemiseksi

Palvelumallityön vaiheistus

1. Haastattelut toimialaekosysteemin eri tahojen kanssa (lissenssihaastattelujen yhteydessä)
2. Sisäinen työpaja kirjastoväen tarpeiden selvittämiseksi
3. Sidosryhmätyöpaja toimialan näkemysten kokoamiseksi
4. Palvelumallin konseptointityö asiantuntijoiden toimesta
5. Palvelumallikonseptin validointi kirjastoasiantuntijoiden työpajassa

1. Haastattelut toimijaekosysteemin kanssa

Palvelumallin konseptoinnin taustoitus toteutettiin yhdessä lisenssimalliselvitystä kysymällä haastateltavilta sidosryhmiltä näkemyksiä nykyisen palvelumallin toimivuuteen ja kehittämiseen

Haastateltavia pyydettiin ottamaan myös kantaa toimialan muutokseen omasta näkökulmastaan

Haastattelujen yhteenveto

Haastateltavien kommenttien perusteella nykyinen palvelumalli on selkeä ja suoraviivainen, mutta siinä on useita haasteita

- Palvelumallissa on monta osa-aluetta ja se on kokonaisuutena laaja
- Hinnanmuodotukselle ei ole selkeää mallia
- Kustantajilla ei ole resursseja neuvotella sopimuksia monien kirjastojen kanssa
- Palvelumalli koetaan toiminnallisuuksiltaan hankalaksi koko e-kirja- ja äänikirjamaalimassa

Palvelumallin yleisemmin liittyviä huolenaiheita nousi haastatteluissa myöskin esiin

- e-kirjojen kilpailunäkökulma huolettaa; kuinka voidaan turvata kirjailijoiden ja kustantajien taloudelliset edellytykset kirjastoyhteistyössä
- Pelkona on kirjastomäärärahojen leikkaaminen tulevaisuudessa ja uuden palvelumallin ei toivota johtavan tehostamiseen sillä alueella
- Palvelumallin tulee olla kestävä koko toimialan kannalta kirjailijasta lukijaan

Haastateltavien palvelumallikehitykseen liittyvät kommentit ja neuvot olivat seuraavanlaisia:

- Palvelumalli on syytä rakentaa pitkällä, 5-10 vuoden aikajänteellä, jolloin sekä resursointi että teknologiset valinnat palvelevat koko toimialaa
- EU:n tulossa oleva DMS direktiivi (tekijänoikeus) ja sen avoimuusperiaate on hyvä huomioida työssä
- Kehitettävässä palvelumallissa on huomioitava paikalliset eroavaisuudet kysynnän ja tarjonnan suhteen
- Tilastoinnissa ja tietojen läpinäkyvyydessä tulisi hakea esimerkkiä lukuaikapalveluista

2. Työpaja kirjastoasiantuntijoiden kanssa

Kirjastoväen asiantuntijoiden kanssa järjestettiin työpaja 16.12.2020.

Työpajan tavoitteena oli saada esiin kirjastojen näkemys ja tarpeet kehitettävälle palvelukonseptille

Työpajaan osallistui yhteensä kuusi eri kirjastotahon edustajaa.

Työpajassa esiteltiin aiemmin toteutettujen haastattelujen perusteella kustannuskentän näkökulmia e-kirjojen palvelu- ja lisenssimalleihin ja alustava, kuluttajalähtöinen lähestyminen palvelukonseptiin

Työpajassa keskusteltiin myös palvelumallityön kannalta keskeisistä kysymyksistä ja haasteista.

Sisäisen työpajan tulokset

Kysymys	Näkökulmia
Kuinka paljon rahaa kirjastoilla on tulevaisuudessa käytössä e-kirjoihin?	Tämä on sidoksissa kuntastrategioihin. Kunnat ovat taloudellisesti eriarvoisessa asemassa ja erityisesti pienemmissä kunnissa oletuksena on se, että kirjastotoimen kustannus per asukas laskee. Korona on vaikuttanut e-kirjojen kysyntään, mutta e-kirjojen määrärahojen kasvattaminen vähentää jotakin muuta osa-aluetta
Miten nykyisen arvoketjun toimijoiden roolit muuttuvat?	Kirjapalvelutoimijoiden arvoketjussa tapahtunee muutoksia, mutta kirjastoilla ei ole siihen toimivaltaa. Kirjailijoiden roolin muutos kiinnostaa mm. omakustannemarkkinan kehittymisen osalta
Kuinka pidetään huolta kaupallisen markkinan toimivuudesta?	Tällaisesta vastakkainasettelusta, jossa kirjastot ja kustantajien taloudelliset edut ovat vastakkain tulisi päästä eroon. Lainaaminen ja ostaminen eivät ole sama asia ja sekä kirjastoilla että kustantajilla on sama päämäärä: lukemisen kasvattaminen.
Kuinka vahvasti palvelumalli liitetään yhteen tekniseen alustaan?	Muutosta nykymalliin tarvitaan, mutta valinta tulee olemaan erittäin vaikea. Alusta tullaan kilpailuttamaan julkisesti. Keskeistä on käyttäjälähtöisyyden korostaminen ja alustan erottaminen sisällöistä
Mitä on ehdottomasti tapahduttava jotta palvelumalli voidaan toteuttaa?	Koko e-kirjojen arvoverkko on saatava mukaan, yhteistyötä tarvitaan kaikkien ekosysteemin toimijoiden kanssa. Omistajuuskysymyksen ratkaiseminen on erittäin tärkeä; kuka kansallista e-kirjastoa hallinnoi ja operoi. Datan, metatiedon ja viestinnän läpinäkyvyys keskiössä projektin onnistumisen kannalta.
Kuka on palvelumallin omistaja / operaattori	Tämä asia selkeytyy projektin edetessä toteutusvaiheeseen, mutta rahoittajan rooli on tärkeä. Palvelumallin organisoinnin onnistumisen edellytyksenä on laaja yhteistyö kirjastokentän kesken laajentuen koko arvoverkkoon.

3. Sidosryhmätyöpaja toimialan asiantuntijoiden kanssa

Kirjastotoimijoiden arvoverkolle järjestettiin 27.1. palvelumallityöpaja

Työpajaan osallistui fasilitaattorin ja työpajavetäjien lisäksi 16 asiantuntijaa, jotka edustivat laajasti kirja-alan arvoverkkoa (6 kirjastojen edustajaa, 7 kustantajien ja jakelijoiden edustajaa sekä 3 kirjailijoiden edustajaa)

Työpajan tavoitteena oli saada kirja-alan näkemys palvelumallikokonaisuuteen

Osallistujat jaettiin neljään ryhmään, ja kaikki ryhmät toivat oman panoksensa vuorollaan seuraaviin neljään palvelumallin näkökulmaan

- *Kirjailijoiden näkökulma*
- *Kustantajien ja jakelijoiden näkökulma*
- *Kirjastojen näkökulma*
- *Yleiset kysymykset*

Mikä palvelumallissa on olennaista ja tärkeää

Kirjailijat	Kustantajat ja jakelijat	Kirjastot
Saada reilu korvaus tehdystä työstä	Tulot, liiketoiminnan on oltava kannattavaa	Aineistojen edullinen ja helppo hankinta sekä kirjastoille että loppukäyttäjälle
Kirjailijoiden työn näkyvyyden kasvu	Jos digitaalisen kirjallisuuden käyttömukavuus lisääntyy, kokonaismarkkinan koko lisääntyy	Rahoitusratkaisu palvelumallille, määrärahat rajalliset
Oikeudet – vanhempikin tuotanto e-kirjoina mukaan	Tuotteiden näkyvyys on hyödyllistä myynnin näkökulmasta	Yksi alusta hyvä tavoite tai loppukäyttäjille pitää näkyä yhtenä alustana
Hakemisto /Kansallisbibliografia-ajatus	Kustantajan näkökulmasta keskeistä on läpinäkyvyys: palvelumallissa huomioidaan käytön laillisuus ja oikeudellinen käyttö	Saatavuuden ja käytettävyyden parantaminen
Tilastotieto ja lukijapalaute suoraan kirjailijoille	Jakelijan kannalta on keskeistä, että säännöt ovat samanlaiset eri ryhmille	Kansalaisten yhdenvertainen pääsy e-aineistotarjontaan ja hyvä käyttömukavuus

Miten taho voi edistää palvelumallin toteutusta

Kirjailijat	Kustantajat ja jakelijat	Kirjastot
Antamalla kasvot e-lainaamiselle	Kontaktit eri puolille, kuten kustantajat ja kirjailijat	Asiakastuntemuksen esille tuominen muille toimijoille
Sen hyväksyminen, että e-aineistojen käyttö jatkaa kasvuaan	Digitaalisen jakelijan rooli on siirtää materiaali ja huolehtia lisensseistä, niiden toteutumisesta	Aktiivinen osallistuminen palvelumallin suunnitteluun ja testaamiseen
Yhteistyö ja keskustelu eri toimijoiden kanssa	Suosittujen teosten uudelleenjulkaisu digimuodossa	Testaaminen loppukäyttäjien kanssa
Etsimällä positiivisia puolia palvelumallista ja sen toimivuudesta	Yhdistää omat verkkokauppansa (rajapinnat) tähän malliin	Voisivat olla julkisena tahona neutraali edistämään alustakehitystä
Tiedottaminen kirjailijajärjestöjen toimesta		Uudessa palvelumallissa voisi olla keskitetty tietolähde kirjallisuustarjonnan kokonaisuuteen

Mitä tarpeita muita arvoverkon toimijoita kohtaan

Kirjailijat	Kustantajat ja jakelijat	Kirjastot
Tiedon läpinäkyvyys! Läpinäkyvyys myös laajemmassa mielessä	Tilastoinnin kehittäminen tai tilastotiedon parempi saanti	Tasapuolisuus joka suuntaan
Kirjailijat ovat kirjallisuuden ydin - Kaikki tahot voivat nostaa heidän työtään esiin	Kustantajien tulee antaa tarkat tiedot teosten käytöstä teosten tekijöille (DSM-direktiivi)	Avoin keskustelu ja sopiminen lisenssimalleista
Kirjastot ovat kirjailijoiden tärkeä kumppani ja näkyvyyden & myynnin ostaja	Tieto siitä, mitä kirjoja käytetään ja miten	Jatkuvan vuoropuhelun mahdollistaminen
Varmistettava kunnolla, ettei teoksia jaeta luvatta	Metatieto: miten metatietojen avulla voidaan nostaa kirjallisuutta esille entistä paremmin	Vanhemman aineiston saattaminen e-kirjamuotoon
	GDPR-näkökulma: kustantajien ja jakelijoiden suhde henkilötietoihin	Lisenssityypeille julkiset kirjastohinnat, kustantajat määrittelevät

Johtopäätökset työpajasta

Palvelumallityöpajan henki oli hyvä, tulokset erinomaisia ja osallistujien sitoutuminen korkealla tasolla

Fasilitaattorin mukaan työpajan keskeiset johtopäätökset olivat:

1. Koko arvoverkon osallistaminen ja kehitystyön läpinäkyvyys on välttämätöntä
2. Kaupallisen markkinan toimintaedellytykset ja tulonjako ovat keskeisiä huolenaiheita
3. Helppokäyttöisyys ja yksinkertaisuus sekä palvelumallin että lissenssimallien osalta korostuvat
4. Teknisen alustan helppokäyttöisyys eri suuntiin koetaan tärkeäksi
5. Tiedon saatavuus ja läpinäkyvyys on kaikille arvokasta

4. Palvelumallin konseptointi

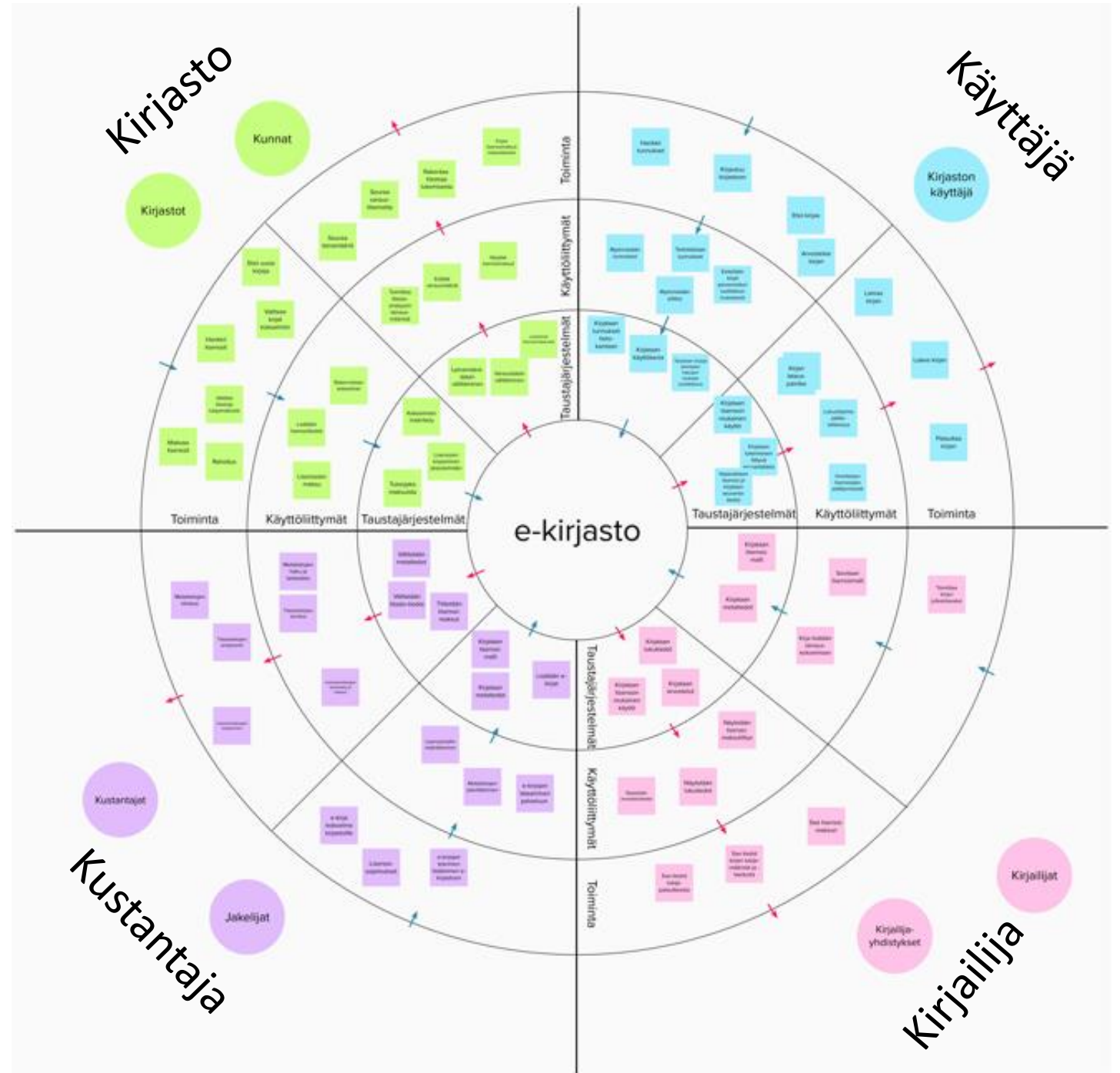
Järjestettyjen työpajojen perusteella konsultit määrittelivät eKirjastojen palvelumallin perustan seuraavien osa-alueiden kautta:

- **Toiminta:** mitä konkreettisesti tehdään palveluprosessin aikana.
- **Käyttöliittymät:** Millaisia e-kirjastoon liittyviä toimenpiteitä eri käyttöliittymissä tehdään
- **Taustajärjestelmät:** Mitä toimijoille näkymätöntä palveluprosessissa tehdään.

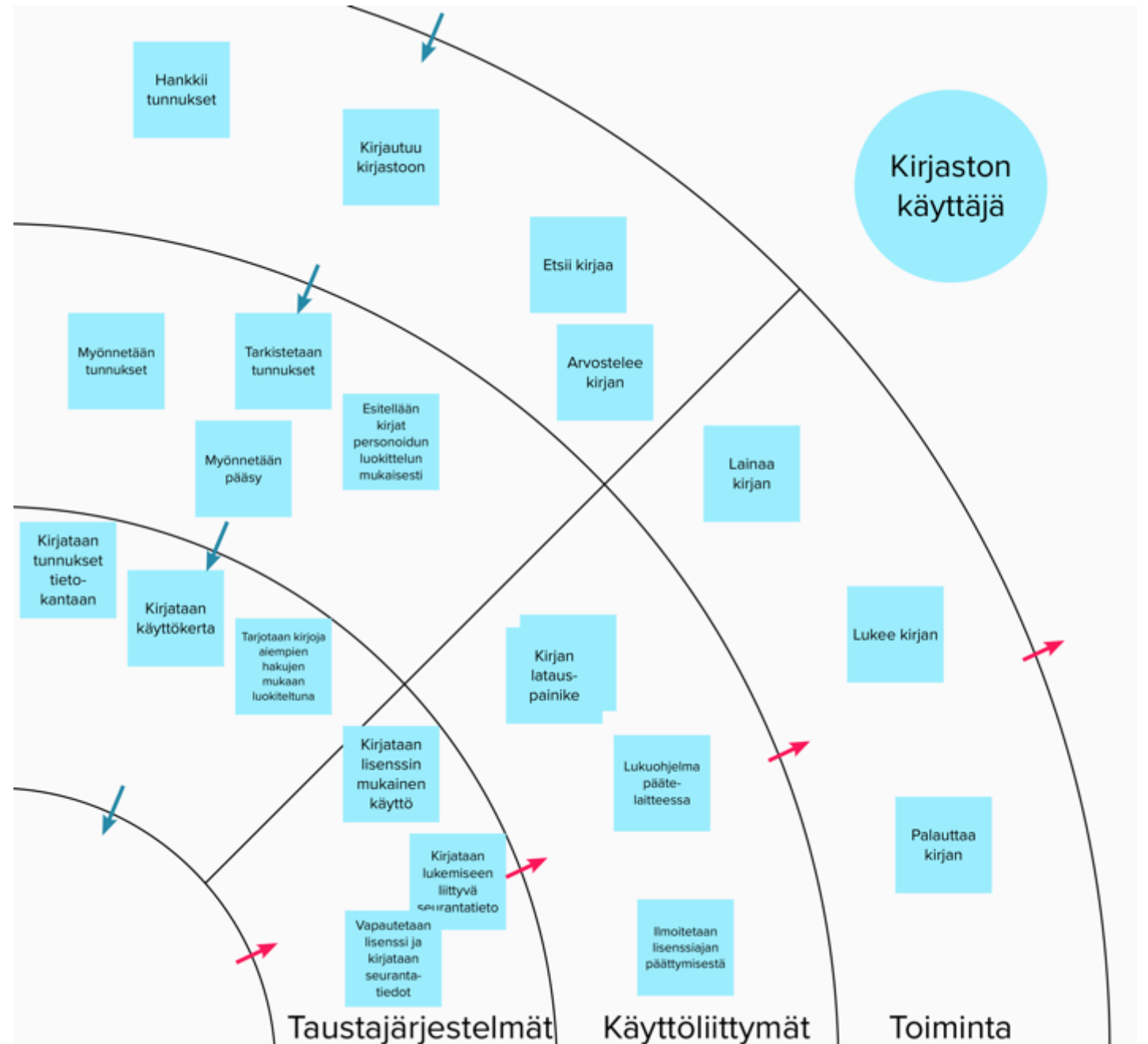
Palvelumalli kuvattiin neljän keskeisen toimijan näkökulmasta samaan kuvaan:

1. Kirjaston käyttäjät
2. Kirjailijat
3. Kustantajat ja jakelijat
4. Kirjastot

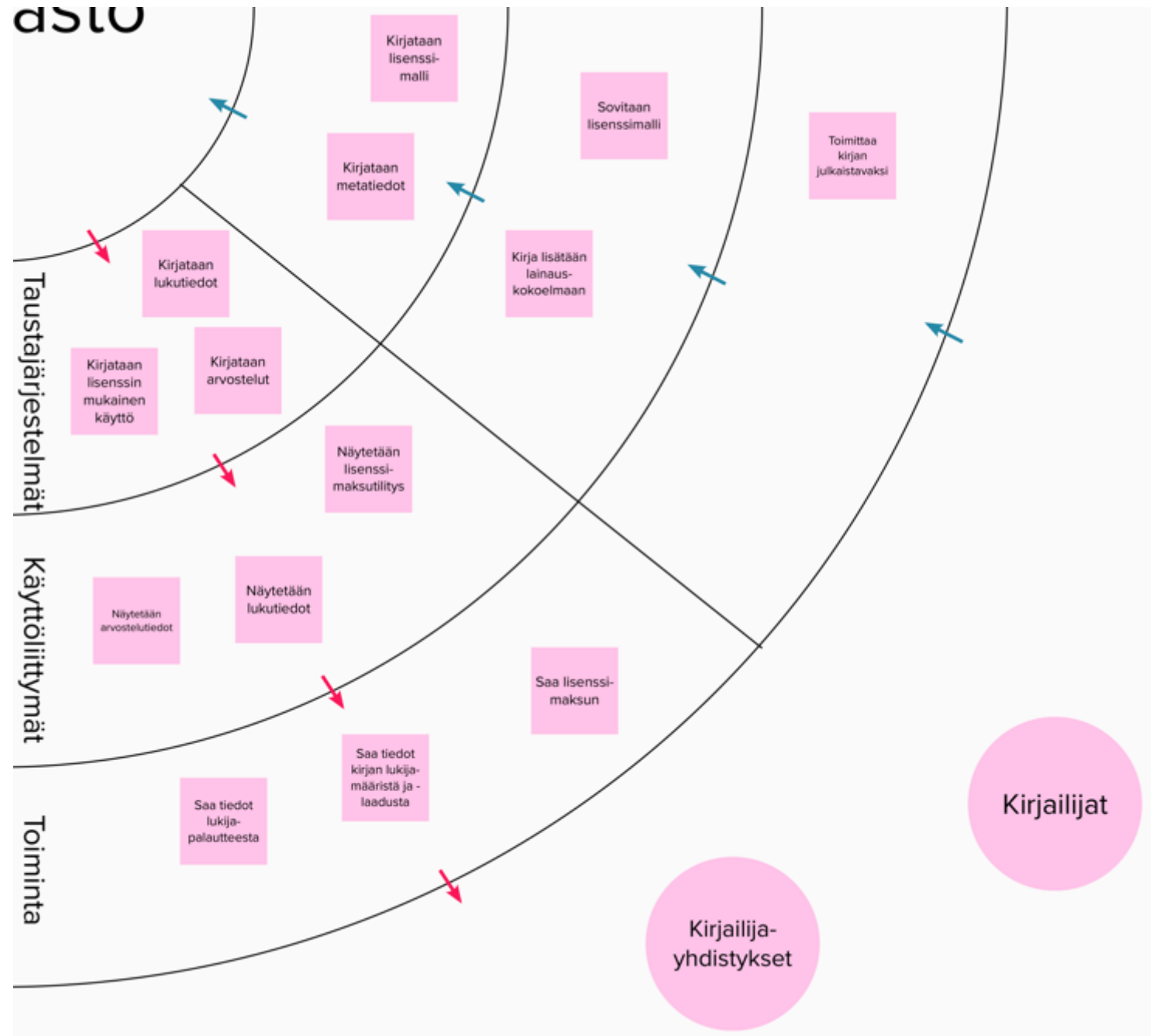
Palvelumallin kokonaiskuva



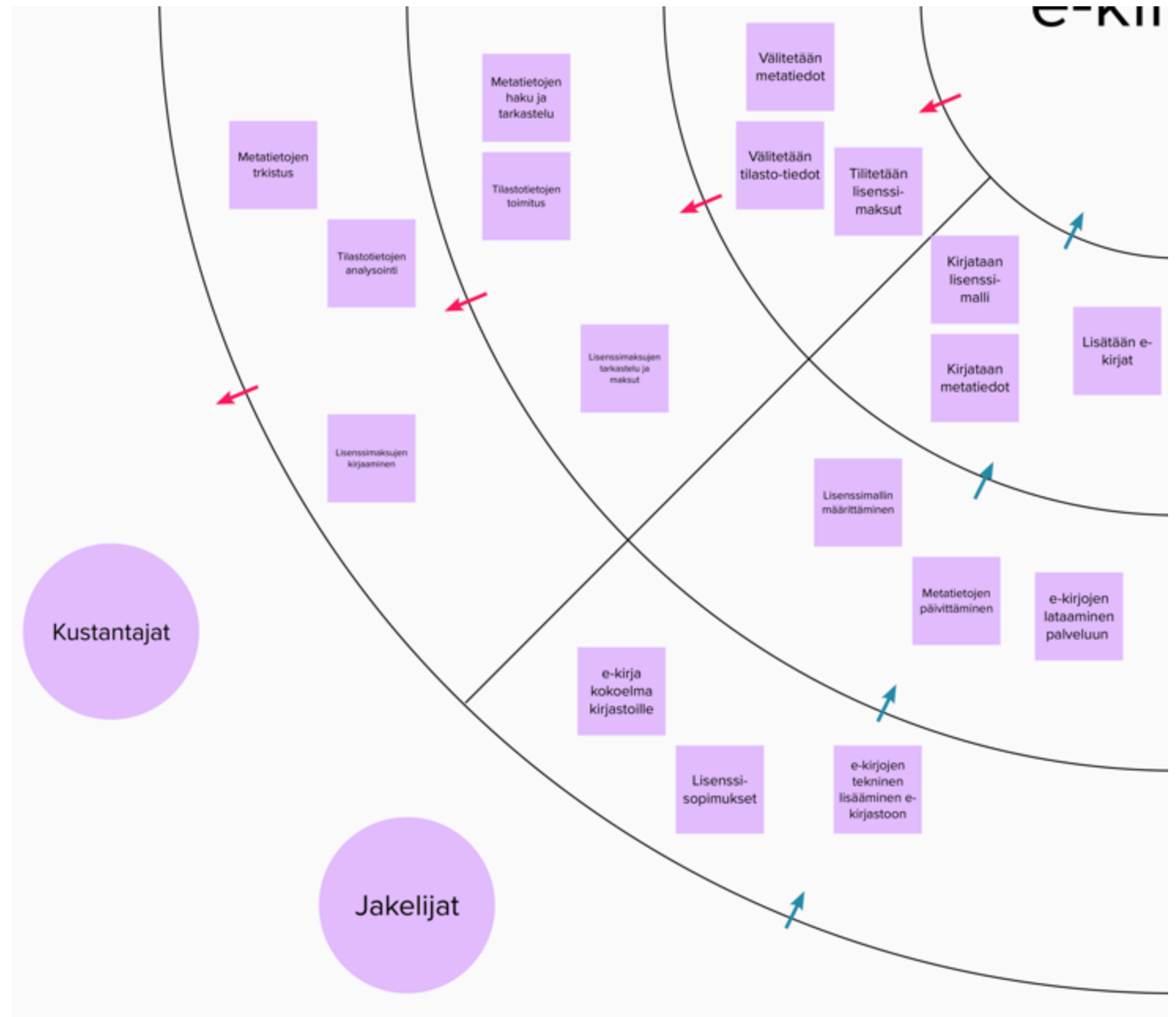
Kirjailijan näkökulma



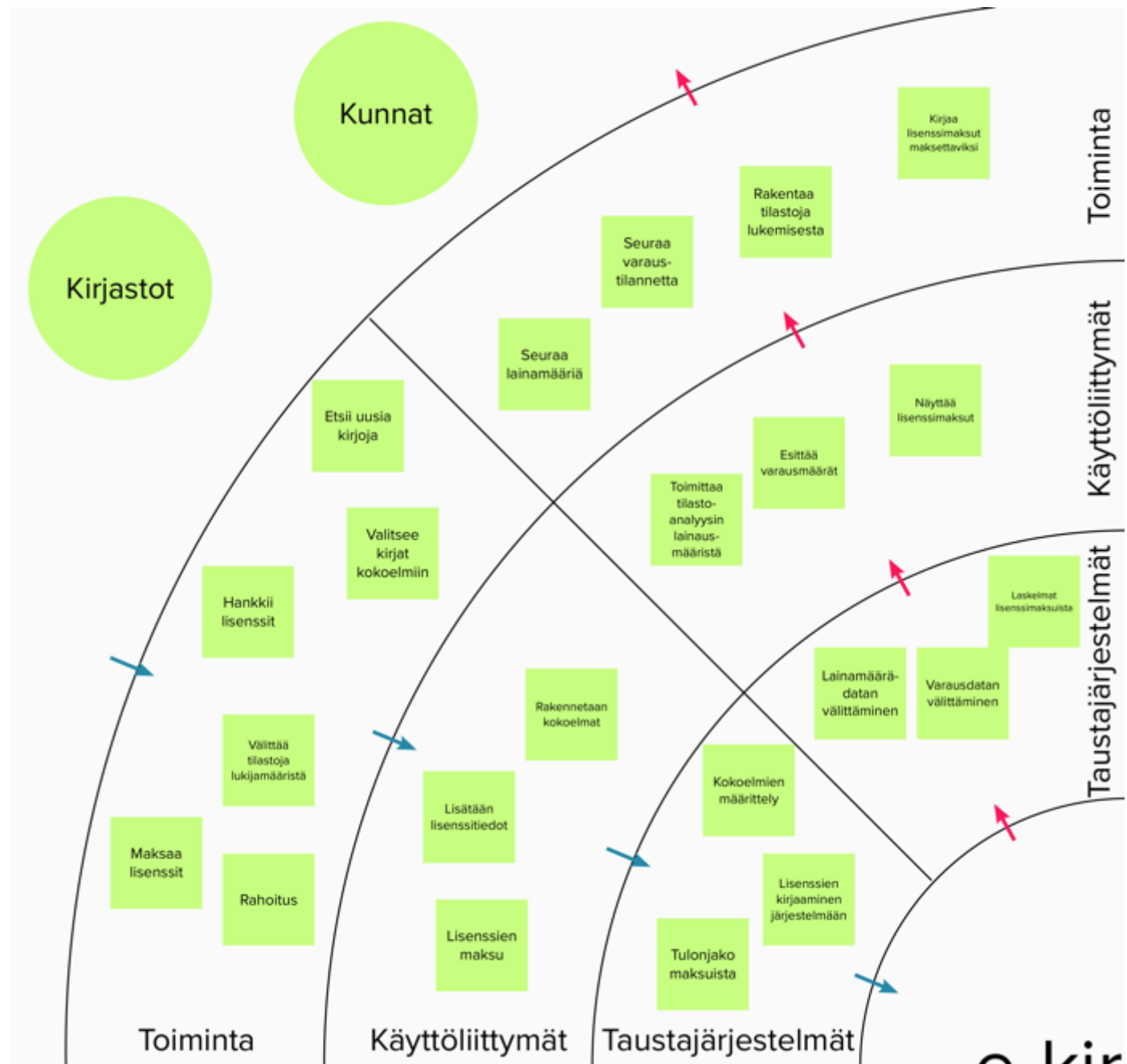
Kirjaston käyttäjän näkökulma



Kustantajan näkökulma



Kirjaston näkökulma



5. Palvelumallikonseptin validointi

Palvelumallikonsepti käytiin läpi ja sitä tarkennettiin erityisesti eKirjaston ydintehtävien osalta 13.4. järjestetyssä työpajassa

Työpajaan osallistui kahdeksan eKirjastoasiantuntijaa

Työpajan tuloksena syntyi

- eKirjaston ja keskeisten sidosryhmien välisen vuorovaikutuksen validointi
- eKirjastolle kuuluvien tehtävien ja vastuiden määrittely
- Näkemyksiä roadmapiksi palvelumallin toteuttamiseksi

eKirjaston ytimen keskeiset toiminnot

- Lisenssien ja käyttöehtojen hallinta kaikkiin palvelualueen toimijoihin nähden
- Kokoelmien kuratointi ja sisältöjen hallinta, organisointi ja esittely
- Lukemisen ja kuuntelemisen mahdollistaminen
- Maksuperusteiden seuranta ja tilitystiedot
- Metatietojen, tilastotiedon ja käyttödatan kerääminen ja jakelu turvallisesti
- Tietoturvasta ja tietosuojasta vastaaminen sopimusten mukaisesti

Seuraavat tehtävät palvelumallin rakentamisessa

1. Pilotoinnin suunnittelu ja rahoitus sekä valtakunnallisten työryhmien perustaminen eri osakokonaisuuksiin
2. Organisoitumallin suunnittelu osana pilotointia
3. Yhteistyö koko toimialan kanssa kokonaisuutta palvelevan pilotin toteutuksessa
4. Onnistuneen pilotoinnin jälkeen toiminnan käynnistäminen vuonna 2023

Palvelumallityön johtopäätökset

- Palvelumallikokonaisuus on hyvin monitahoinen ja toimivan ratkaisun löytäminen edellyttää laajaa yhteistyötä
- eKirjaston toimintojen organisointimalli on kokonaisuuden kannalta keskeinen ratkaistava kysymys
- Hybridilisenssimallin avulla voi olla mahdollista saavuttaa tarjonnan osalta alueellinen tasa-arvo ja tasavertaisuus
- eKirjaston kehitysprosessi vaatii pilotointia ja pitkäjänteistä kehitystyötä toimialan eri organisaatioiden yhteistyössä
- Teknologisen toteutuksen osalta palvelumallin hyödyntäminen edellyttää keskeisen vallan ja vastuun keskittämistä eKirjastoa operoivalle organisaatiolle